

АНОТАЦІЯ

Лань О. Б., Режисура одноактної хореографічної вистави: теоретично-практичний аспект. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 024 – Хореографія – Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2024.

Нові технології танцю, нові форми сценічного мистецтва та синтез мистецтв у своєму розвитку та взаємопроникненні призвели до появи різновидів хореографічних вистав та нових способів їх творення. У дисертації розглядається використання принципів режисури видовишно-театралізованих заходів в процесі створення нових форм хореографічного мистецтва, зокрема таких, як балет-перформанс, танцювальна вистава, театралізований концерт хореографічного колективу та інші, особливості їх прояву в одноактному форматі. Запроваджено застосування таких прийомів режисури як сценарно-режисерський хід та монтаж, а також елементів перформансу та імпровізації. Окреме місце відведено проблемі створення одноактної хореографічної вистави колективом авторів-хореографів та специфіці їхньої взаємодії для досягнення консенсусу в розробці задуму. Розглянуто особливості творчої реалізації балетмейстерського проекту, а саме, процесу втілення особливого ідейно-тематичного та емоційного змісту нового твору – одноактної хореографічної вистави. Дослідження здійснено вивченням впровадженого досвіду молодих хореографів України здобувачів вищої освіти кафедри режисури та хореографії Львівського національного університету імені Івана Франка та авторського досвіду щодо створення нових форм хореографічного твору та специфіки його режисури.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, дев'яти підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У *вступі* обґрунтовано актуальність обраної теми дослідження, подано відомості про зв'язок з

науковими темами, визначено мету, наукові завдання, об'єкт, предмет дисертації, подано відомості про методи, охарактеризовано джерельну базу, наукову новизну отриманих результатів, практичне значення, особистий внесок дисертанта, апробацію результатів, публікації, структуру та обсяг роботи.

У *першому розділі* розглянуто зміни в хореографічному мистецтві, що відбулись протягом ХХ ст., а саме генезис виразних засобів формування одноактної хореографічної вистави ХХ ст. – початку ХХІ ст. Ці трансформації включали перетворення в словниковому аспекті, стосувалися форми та структури балетних вистав, а також естетичного підходу та нового розуміння внутрішнього змісту сценічних образів. Це пояснюється проведенням експериментів з формою та структурою вистав, впровадженням нових танцювальних технік і використанням нового мовного матеріалу.

Виявлено вплив постмодернізму, творчості балетмейстерів-інноваторів, використання техніки імпровізації, що відобразилося у розширенні спектру художніх образів, ускладненні художньої мови та збагаченні архетипічних концепцій. З'ясовано, що протягом ХХ ст., а особливо в ХХІ ст., спостерігається синтез з іншими видами мистецтва, що сприяло виникненню авангардних та експериментальних творів, застосуванню технічних інновацій у костюмах та декораціях – все це дало поштовх появі поліжанровості у хореографії. *Доведено* особливості поширення форми одноактної хореографічної вистави. Наведено приклади очевидної популярності деяких сюжетів одноактних балетів, які протягом ст. мають свої римейки у творчості різних балетмейстерів, або є збереженими як надбаня минулого в репертуарі театрів балету. Проаналізовано використання форми одноактного балету (хореографічної вистави) в Україні, звернено увагу на її застосування в репертуарах державних театрів опери та балету, в творчих колективах, заснованих відомими хореографами, в аматорських і самодіяльних колективах.

У другому розділі розглянуто нові умови формування концепції одноактної хореографічної вистави. Виявлено, що синтез видів мистецтв, взаємопроникнення технік та технологій танцю та розвиток поліжанровості у хореографії як способи виявлення особистості хореографа – все це сприяло появі та розвитку нових видів та форм сценічного дійства у хореографії. Розглянуто особливості тематично-проблемного підходу створення сценарію хореографічних вистав. Зазначено суттєве переосмислення драматургічної структури хореографічної вистави, яке призвело до її поділу на два основних види: сюжетний і безсюжетний балет. Визначено, що найбільш використовуваними новітніми хореографічними формами є: безсюжетні балетні вистави, театралізовані танцювальні вистави, балети-перформанси, тематичні хореографічні вистави, складно-синтезовані хореографічні твори.

Розглянуто різновиди першоджерел для створення сценарію (лібрето) одноактної хореографічної вистави. Визначено, що розвиток нових форм та їх сценарної організації спонукав хореографів до нового осмислення літературного викладу свого задуму майбутнього хореографічного твору: від сюжетного лібрето до компільованого сценарію (на кшталт сценаріїв видовищно-театралізованих заходів). Доведено, що такий вид сценарію доцільно застосовувати при роботі над складно-композиційними хореографічними виставами (дійствами, шоу, перформансами, флешмобами тощо), а також, у створенні тематичних хореографічних вистав, особливо якщо цей проект втілює група авторів-хореографів. У нових хореографічних формах епізоди можуть представляти собою окремі блоки номерів (які складаються із окремих хореографічних номерів або їх частин), які слід будувати відповідно до загальних принципів сценічної драматургії. Застосовування методу компіляції пропонується і у сценарії, де необхідне використання синтезу з іншими видами мистецтва (цирк, кіно тощо). Враховуючи весь процес створення одноактної хореографічної вистави колективом авторів-хореографів, виділено особливі *soft skills* молодого балетмейстера в умовах колективного хореографічного проекту.

У *третьому розділі* досліджено інтеграцію режисури у створення нових форм у хореографії. Зазначено, що одним із основних методів управління виставами, які мають елементи театралізації, є застосування сценарно-режисерського ходу, який розробляється сценаристом і режисером, та монтажу – важливого засобу, який допомагає розкрити взаємозв'язки між різними явищами реальності та створити художні образи, а також репрезентує процес структурування та координації різних фрагментів інформації, фактів і епізодів, які можуть бути значно віддаленими один від одного, з метою створення нового смислу або ефекту. Кінцева мета монтажу полягає в зацікавленні глядача рухом сюжету та передачі теми події чи вистави сюжетними ходами. Враховуючи специфіку нових форм, народжених простором хореографії, запропоновано концепцію використання окремих способів монтажу в практиці режисури одноактних хореографічних вистав, (особливо тематичного спрямування).

З кінця 80-х років ХХ ст. з'являється форма сучасного балету з використанням елементів сценічної дії або заданої імпровізації в часі («тут і зараз»). Запозичений з мистецтва перформансу та використаний в сучасних формах одноактних хореографічних вистав, цей прийом слугує частиною твору або лише зв'язкою його епізодів. У драматургії хореографічного мистецтва його використання може мати практичне застосування щодо створення сценаріїв танцювальних вистав або інших новостворених одноактних хореографічних форм. Дослідження втілення таких прийомів показує, що їх практичне застосування на сьогоднішній день (20-і роки ХХІ ст.) є реальністю в діяльності професійних хореографів та молодих постановників, зокрема коли мова йде про виконання проекту групою авторів-хореографів.

У *Висновках* підбито підсумки дослідження, викладено основні наукові результати дисертації.

Науковою новизною дослідження є впровадження особливих прийомів режисури одноактних хореографічних вистав, а саме: застосування сценарно-

режисерського ходу, а також прийомів перформансної дії, як сполучної ланки між епізодами в сценарії одноактної хореографічної вистави; запропоновано застосування специфічних видів монтажу. Доведено особливості поширення форми одноактної хореографічної вистави в її новітніх конфігураціях (кінця ХХ ст. – початку ХХІ ст.) та найбільш використовуваних формах. Розглянуто особливості тематично-проблемного підходу створення сценарію хореографічних вистав. Проаналізовано проблематику процесу створення танцювальної вистави в умовах колективної творчості авторів-хореографів, виділено особливі *soft skills* молодого хореографа України в аспекті розвитку його світогляду та в умовах колективної творчості.

Матеріали зазначеної наукової роботи можуть бути використані для реалізації творчих проєктів професійних театрів, мистецьких осередків, а також комплексно або частково застосовуватись у навчальних курсах «Композиція та постановка танцю», «Мистецтво балетмейстера», «Режисура хореографічних творів», «Сценарна майстерність», «Організація та режисура заходів у хореографії» та інших дисциплін у навчальних закладах різних освітніх рівнів. Здобуті результати можуть використовуватися для подальшого теоретичного осмислення балетмейстерського мистецтва.

Ключові слова: балет-інсталяція, балет-перформанс, балетмейстер, видовищно-театралізовані заходи, імпровізація, мистецтво балетмейстера, одноактний балет, перформанс, режисер-хореограф, режисура, режисерська концепція, танець, танцювальне видовище, хореограф, хореографічна вистава, хореографічна форма, хореографічний образ, художній образ, хореографія.

SUMMARY

Lan O., Directing a one-act choreographic performance: theoretical and practical aspects. – Qualifying scientific work on manuscript rights.

Dissertation for the degree of PhD in specialty 024 – Choreography – Ivan Franko National University of Lviv, 2024.

New dance technologies, new forms of stage art and the synthesis of arts in their development and interpenetration led to the appearance of varieties of choreographic performances and new ways of their creation. The dissertation examines the use of the principles of directing spectacle-theatrical events in the process of creating new forms of choreographic art, in particular, such as a ballet performance, a dance performance, a theatrical concert of a choreographic team, and others, especially in a one-act format. The use of such directing techniques as script-directing process and editing, as well as elements of performance and improvisation, was introduced. A special place is devoted to the problem of creating a one-act choreographic performance by a team of authors-choreographers and the specifics of their interaction in order to reach a consensus in the development of the idea. The peculiarities of the creative implementation of the choreographer's project are considered, namely, the process of realizing the special ideological, thematic and emotional content of the new work – a one-act choreographic performance. The research was carried out by studying the implemented experience of young choreographers of Ukraine and the author's experience in creating new forms of a choreographic work and the specifics of its direction.

The dissertation consists of an introduction, three chapters, nine subsections, conclusions, a list of used sources and appendices.

The introduction substantiates the relevance of the chosen research topic, provides information about the connection with scientific topics, defines the goal, scientific tasks, object, subject of the dissertation, provides information about methods, characterizes the source base, scientific novelty of the obtained results,

practical significance, personal contribution dissertation, approval of results, publications, structure and scope of work.

The first chapter discusses changes in choreographic art that took place during the 20-th century, namely the genesis of expressive means of forming a one-act choreographic performance from the 20-th to the beginning of the 21-st century. These transformations included changes in the lexical aspect, related to the form and structure of ballet performances, as well as aesthetic approach and a new understanding of the inner content of stage images. This is explained by conducting experiments with the form and structure of performances, introducing new dance techniques, and using new linguistic material. The influence of postmodernism, the creativity of innovative choreographers, the use of improvisational techniques, which resulted in the expansion of the range of artistic images, the complexity of artistic language, and the enrichment of archetypal concepts, has been identified. It has been established that during the 20-th century, and especially in the 21-st century, there is a synthesis with other art forms, which has contributed to the emergence of avant-garde and experimental works, the application of technical innovations in costumes and scenery – all of which has led to the emergence of genre diversity in choreography. The characteristics of the dissemination of the one-act choreographic performance format have been demonstrated. Examples of the evident popularity of certain plots of one-act ballets, which have been remade by various choreographers throughout the century or preserved as heritage from the past in the repertoire of ballet theaters, have been provided. The use of the one-act ballet format in Ukraine has been analyzed, with attention drawn to its application in the repertoires of state opera and ballet theaters, in creative groups founded by renowned choreographers, and in amateur and self-organized groups.

The second chapter examines the new conditions for shaping the concept of the one-act choreographic performance. It is determined that the most commonly used contemporary choreographic forms include: non-narrative ballets, theatrical dance performances, ballet-performances, thematic choreographic productions, and complex synthesized choreographic works. The peculiarities of the thematic-

problematic approach to creating the scenario of choreographic performances are discussed. There is noted a significant rethinking of the dramaturgical structure of choreographic performances, leading to its division into two main types: narrative and non-narrative ballets.

Various types of primary sources for creating the script (libretto) of a one-act choreographic performance are considered. It is determined that the development of new forms and their script organization has prompted choreographers to rethink the literary presentation of their future choreographic work: from a narrative libretto to a compiled script (similar to scripts for spectacular theatrical events). It is demonstrated that such a type of script is expedient to use when working on complex-compositional choreographic performances (acts, shows, performances, flash mobs, etc), as well as in creating thematic choreographic productions, especially if this project is realized by a group of choreographer-authors. It is noted that in new choreographic forms, episodes can consist of separate blocks of dances (composed of individual dances or their parts), which should be constructed according to the general principles of stage dramaturgy. The application of the compilation method is also proposed in the script, where synthesis with other art forms (circus, cinema, etc.) is necessary. Taking into account the entire process of creating a one-act choreographic performance by a team of choreographer-authors, special soft skills of a young ballet master in the conditions of a collective choreographic project are highlighted.

In the third chapter, the integration of directing into the creation of new forms in choreography is explored. It is noted that one of the main methods of managing productions with elements of theatricalization is the application of script-directorial direction, developed by the scriptwriter and director, and montage – an important tool that helps to reveal the relationships between different phenomena of reality and create artistic images, as well as represents the process of structuring and coordinating various fragments of information, facts, and episodes, which may be significantly distant from each other, in order to create new meaning or effect. The ultimate goal of montage is to engage the audience in the movement of the plot and

convey the theme of the event or performance through narrative techniques. Considering the specificity of the new forms born within the realm of choreography, a concept for the use of various montage techniques in the practice of directing one-act choreographic performances is proposed, especially those with thematic direction.

Since the late 1980s, a form of contemporary ballet has emerged, incorporating elements of stage action or specified improvisation in time ("here and now"). Borrowed from the art of performance and utilized in modern forms of one-act choreographic performances, this technique serves as part of the work or merely as a link between its episodes. Its use can have practical application in creating scripts for dance performances or other newly created one-act choreographic forms. Research into the implementation of such techniques shows that their practical application today (in the 2020s) is a reality in the work of professional choreographers and young directors, especially when it comes to executing a project by a group of choreographer-authors.

In the conclusions, the research findings are summarized, and the main scientific results of the dissertation are presented. The scientific novelty of the study lies in the introduction of specific directing techniques for one-act choreographic performances, namely: the application of script-directorial direction, as well as techniques of performance action, as a connecting link between episodes in the script of a one-act choreographic performance; the proposal of using specific types of montage. The spread of the one-act choreographic performance format in its modern configurations (late 20th – early 21st century) and the most commonly used forms are demonstrated. The peculiarities of the thematic-problematic approach to creating the script of choreographic performances are discussed. The features of the process of creating a dance performance in the conditions of collective creativity of choreographer-authors are analyzed, highlighting the special soft skills of young Ukrainian choreographers in the aspect of developing their worldview and in the conditions of collective creativity.

The materials from the mentioned scientific work can be utilized for implementing creative projects in professional theaters, artistic centers, and can also be comprehensively or partially applied in educational programs such as "The Art of Ballet Master", "Directing Choreographic Works", "Scriptwriting course", "Organization and Directing of Events in Choreography" and other disciplines in educational institutions at various educational levels. The obtained results can be used for further theoretical exploration of the art of ballet mastering.

Key words: ballet-installation, ballet-performance, ballet-master, spectacular theatrical events, improvisation, art of ballet mastering, one-act ballet, performance, director-choreographer, directing, directorial concept, dance, dance spectacle, choreographer, choreographic performance, choreographic form, choreographic image, artistic image, choreography.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Лань О.Б. Особливості досягнення консенсусу у виборі теми хореографічної вистави групою студентів-авторів. *Актуальні питання гуманітарних наук: Міжвузівський зб. наук. пр. молодих вчених*. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика». 2020. Вип. 35. Т. 3. С. 4–10. DOI : <https://doi.org/10.24919/2308-4863/35-3-1>.

2. Лань О.Б. Художнє кредо балетмейстера як наслідок його світогляду в контексті створення хореографічного образу. *Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка: збір. наук. праць. Серія: Мистецтвознавство*. Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2014. № 14. С. 137–144. URL : https://kultart.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/Visnyk_14.pdf.

3. Лань О.Б. Образ Шевченка-лірика в одноактному балеті «Музи генія». *Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка: збір. наук. праць. Серія: Мистецтвознавство*, 2014. № 15. С. 177–181. URL : https://kultart.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/Visnyk_15.pdf.

4. Лань О.Б. Soft skills сучасного молодого балетмейстера необхідні для створення колективного творчого проекту. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2022. № 204. С. 178–184. URL : <https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/1227>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

Навчальні посібники:

5. Лань О. Б. Мистецтво балетмейстера: хореографія великої форми: навчально-методичний посібник. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2019. 180 с.

6. Лань О. Б. Методи режисури видовищно-театралізованих заходів у хореографії: методична розробка. З досвіду роботи народного художнього колективу «Модерн-балет та школа-студія сучасного танцю «АКВЕРІАС». Львів: «Камула», 2019. 52 с.

Статті в інших закордонних виданнях:

7. Лань О. Б. Аспекти створення колективного творчого продукту – хореографічної вистави. Scientific and pedagogical internship «*European educational values and ways to improve culture and arts education*»: Internship proceedings. September 6 – October 17, 2021. Wloclavek. Republic of Poland: «Baltija Publishing», 2021. P. 20–24.

8. Lan Oksana. Social Dances XXI century in Modern Psychological Aspect. *Transformations in Contemporary Society: Humanitarian Aspects*. Monograph. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2017. С. 152–160.

9. Лань О. Втілення сучасних прийомів перформансу в парктиці режисуріодноактного балету. *Lwowsko-Rzeszowskie Zeszyty Naukowe (Львівсько-Ряшівські наукові зошити) Kultura – Sztuka – Edukacja – Terapia w perspektywie interdyscyplinarnej*. Rzeszów – Львів : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego. W. № 2. 2014. S. 232–240

10. Лань О. Б. Режисура хореографічних творів: окреслення дослідницьких напрямків. Collection of scientific papers SCIENTIA. With proceedings of V International scientific and theoretical conference «*Sectoral research XXI characteristics and features*». February 3, 2023. Chicago, USA. С. 243–245. DOI: <https://doi.org/10.36074/scientia-03.02.2023>
<https://previous.scientia.report/index.php/archive/issue/view/03.02.2023>

Статті в інших виданнях України:

11. Лань О. Б. Психологічні та педагогічні особливості створення танцювальної вистави у виконанні дітей (досвід Народної школи-студії сучасного танцю «Акверіас»). *Кінезіологія танцю та техніко-естетичних*

видів спорту: навчально-методичний посібник [упорядник О. Плахотнюк]. Львів : СПОЛОМ, 2018. Ч. II. С. 243–250.

12. Лань О. Б. Стилiстичнi особливостi хореографiчної лексики балету-iнсталяцiї «Дон Жуан з Коломиї». *Сучасне хореографiчне мистецтво: пiдгрунття, тенденцiї, перспективи розвитку: навчально-методичний посiбник* [упорядник О. Плахотнюк]. Львів : СПОЛОМ, 2018. Ч. II. С. 101–110.

13. Лань О. Б. Актуальнiсть втiлення прийомiв сучасного перформансу в практицi режисури одноактного балету. *Сучасне хореографiчне мистецтво: пiдгрунття, тенденцiї, перспективи, тенденцiї розвитку: навчально-методичний посiбник*. [упорядник О. Плахотнюк]. Львів : СПОЛОМ, 2016. С. 121–129.

14. Лань О. Створення хореографiчного образу балетмейстером з використанням надбаннiя К. С. Станiславського та В. I. Немировича-Данченка. *Особливостi роботи хореографа в сучасному соцiокультурному просторi: Матерiали III Всеукр. наук.-прак. конф.*. Київ, 19 травня 2015 р. Київ : НАКККiМ, 2015. С. 51–58

15. Лань О. Практика режисури одноактного балету з використанням прийомiв сучасного перформансу. *Виховний та мистецький вплив сучасного хореографiчного мистецтва на розвиток творчих здiбностей молодi: тенденцiї та перспективи розвитку. Методичний посiбник* [упорядник О. Плахотнюк]. Львів: ЦТДЮГ, 2014. С. 50–62.